

Chrysostomos beszéde Flabianos püspök visszaterésekor.¹

Ázokkal a szavakkal kezdem ma is, melyekkel a vész napjaiban hozzátok szólva, minden beszédemet kezdettem és kiáltom veletek együtt: Legyen áldott az Isten! ki megengedte, hogy e szent ünnepet örvendezéssel, nagy örömmel ünnepeljünk, ki visszaadta a főt a testnek, a pásztort nyájának, a mestert tanítványainak, a hadvezért a harezosoknak, a főpapot a papoknak. Legyen áldott az Isten! ki többet adott, mint a hogy kívánunk avagy gondolnunk lehetett volna. Mert nekünk elégnek tetszett, ha megszabadulunk — a miért minden nap imádkoztunk — a veszélytől, mely oly hosszú ideig fenyegetett; de a jóságos Isten, ki adományai nagyszerűségével kéréseinket mindig felülhaladja, atyánkat is hamarabb visszaadta, mint a hogy reméltük. Ki hitte volna, hogy oly kevés nap alatt odamenjen, beszéljen a császárral, a veszélyt elhárítsa és oly gyorsan visszatérjen, hogy a szent husvétot megjeljenhessék és velünk

¹ 387-ben februárban Syria fővárosa, Antiochia lakosai fellázadtak a nagy adó miatt és Theodosios császár, neje, leánya és két fia, Arkadios és Honorios szobrait szétrombolták. E kitérés után félelem szállta meg a várost és hogy a császárt kiengeszteljék, Flabianos püspököt követségbe küldötték hozzá. Theodosios annál inkább fel lehetett indulva, mert trónra lépte óta számos jelét adta a város iránt jóakarátának. Flabianos szembe találta a császár embereit, kiknek az volt a rendeletük, hogy a lázadó várost példásan megbüntessék, fővárosról mezővárosra szállítsák alá, középületeit, iskoláit eltörüljék és a lázadás szerzőit külön büntetéssel sujtsák. Sikertelenül próbálták rábeszélni, hogy várjanak a rendelet végrehajtásával, míg őt a császár kihallgatáson fogadja. Flabianos Konstantinápolyban elég szerencsésen járt el, a császár haragját kiengesztelte. Visszatérve, gyors követet küldött maga előtt, hogy megvigye a jóhírt és jelezze az ő visszajövetelét. Éppen a husvétot ünnepelték; Chrysostomos, ki ekkor antiochiai pap volt s ki a püspök elutazása után a népet szónoklataival folyton bátorította, ekkor szószékre lép és tartja ez ékesszóló beszédet. Nemcsak Flabianos visszatérését, hanem a kereszténység győzelmét is ünnepli e beszéd.

ünnepelhesse azt. És im, a mire nem gondolhattunk, való; látjuk ismét a mi atyánkat és örömünk annál nagyobb lehet, mert reményünk felett látjuk őt viszont. Adjunk hálát mindezért a jóságos Istennek és csodáljuk hatalmát, kegyelmességét, bölcsességét és védelmét, a melyet e városra kiterjesztett. Az ördög megkísértette, hogy városunkat egészen lerombolja, mikor oly nagy merészségre ösztönözte; de Isten e szerencsétlenséget arra használta, hogy dicsőbbé tegye mind a várost, mind atyánkat, mind a császárt és fényüket méginkább növelje.

A várost dicsőség érte az által, hogy a nagy és hirtelen veszélyben, mellőzve azokat, kik a hatalmat gyakorolják, kiket gazdagság környez, kiknek a császárnál oly nagy befolyásuk van, menedéket az egyháznál, Isten papjánál kerestek s hogy oly nagy hittel függesztette reményét az égre. Mikor atyánk útjára elindult és sokan, hogy a bebörtönzötteket megijeszszék, azt mondták, hogy a császár haragja nemhogy engedne, de még növekszik és hogy el van határozva, hogy a várost földig leromboltatja s mindezekhez még egyebeket is toldottak, a foglyokat nem félemlítették meg e hírek. Mikor mi azt mondtuk, hogy mindezek hazugságok, ördögi fogások, hogy megrendítsék nemes bizalmatokat, ők így szóltak: „Nincs szükségünk arra, hogy szavakkal vigasztaljanak; mi tudjuk, hogy minő menedéket választottunk, mily reményt öleltünk át; mi szabadulásunkat szent horgonyhoz kötöttük; nem emberben bízunk, hanem a mindenható Istenben. Ezért hiszszük, hogy ez az ügy teljesen jól fog végződni, mert nem lehetséges, nem, hogy ily remény valaha megcségyenüljön.“ Nem dicsőbbek-e e szavak a városra, mint ezer korona és ezer dicséret? Az Isten jóakarátának mily drága kincseit fogják azok kiérdemelni más dolgokban is. Mert nem, nem tulajdona, csakis erős lelkeknek, hogy a megpróbáltatás idején bölcsék legyenek, hogy tekintetüket az égre függeszszék, hogy minden emberi segílyt megvetve, egyedül Isten segílyében bizzanak. A várost tehát így dicsőség érte és nagy dicsőség a papot is. Ő életét ajánlotta fel érettünk és bár annyi körülmény akadályozta, az idő, a kor, ez ünnep s mindenek felett az az állapot, a melyben nőtestvére volt, hogy csaknem az utolsót lehelte; de ő felülemelkedett minden akadályon és nem mondta: „Ah, az egyetlen testvér, a ki nekem maradt, ki viselte velem a Krisztus igáját, ki oly hosszasan lakott velem,

végző pillanatait éli . . . és én elhagyom, tőle távozom s nem leszek itt, mikor kimulik, nem fogom hallani utolsó szavait?! Minden nap könyörgött, hogy az ő testvére fogja be szemét, zárja le ajkát, testvére hantoltassa be sirját, annak legyen mindenről gondja. És most, mint senkinélküli, elhagyatott, testvérétől semmit sem nyer meg abból, mit megnyerni annyira óhajtott s meghal a nélkül, hogy látná, a ki neki legkedvesebb volt! Nem fájdalmasabb lesz-e ez reá nézve, mint maga a halál? Ha távol leszek, nem kell-e hozzá sietnem, nem kell-e mindent megtennem, mindent átszenvednem, hogy iránta e tisztet teljesítek? És a ki oly közel vagyok most hozzá, elmenjek-e, itt hagyjam-e őt?! Vajjon bírja-e, kibírja-e visszatértemig?!“

Nem, ő semmi ilyent nem beszélt és nem gondolt, hanem az Isten félelmét a vér kötelékénél előbb becsülve, úgy gondolta, hogyha a zivatarok megmutatják a kormányost, a veszélyek a vezért, a megpróbáltatás napjai megmutatják a papot. „Mindenek, mondotta, zsidók és pogányok, ránk tekintenek; ne szégyenítsük meg reményüket; ne nézzük közönyösen a nagy hajótörést, hanem Istenre bizva mindent, életünket is ajánljuk fel. És nézzétek a pap nagylelkűségét és Isten jóságát: mindannak birtokában volt, a mit feláldozott és hogy megnyerje buzgóságának jutalmát, azután nagyobb örömet talált, mint a mit remélt. Hogy megmentse a várost, arra szánta magát, hogy az ünnepet idegen földön, övétől távol tölti; de Isten őt visszahozta a hűvét előtt, hogy velünk ünnepeljen, hogy elvegye jutalmát és annál édesebb örömet érezzen. Nem félt az év ez időszakától és valóban egész útja alatt nyári idő uralkodott. Nem vette számba korát és a hosszú utat, mint egy ifjú ember, oly könnyen tette meg. Nem gondolt testvére halálára, e gondolat nem gyöngítette; és visszatérve, életben köszönthette őt; mindent megtalált, a mit odaáldozott. Így a papnak dicsősége lett mind az Isten szemei, mind az emberek előtt; és a mi a császárt illeti, nagyobb dicsőséggel ékesítette őt e tény, mint a legfénylőbb császári jelvény. Mindenek előtt nyilvánvaló lett, hogy ő a papnak megadta azt, a mit senki másnak meg nem adott; és hogy a legnagyobb készséget mutatta abban, hogy nekünk kegyelmet adjon és haragját szüntesse. De hogy az uralkodó nagylelkűségét, a pap bölcsességét és ezeknek felette az Isten jóságát jobban megismerjétek, engedjétek meg, hogy valamit mondjak

el az ott folyt beszélgetésből. Én csak azt mondom el, mit azok egyikétől hallottam, a kik bent voltak a palotában, mert atyánk maga semmit nem beszélt el, sem kicsi, sem nagy dolgot, mert Pál nagylelkűségét követve, jótetteit mindig elrejtí. Azoknak, kik kérdezték, hogy mit mondott a császárnak, hogyan beszélt reá, haragját hogyan csillapította le, így felelt: „Nem, mi semmivel se járultunk ahoz; Isten meglágyította szivét és a császár maga csillapította le haragját; maga engesztelődött meg, még mielőtt csak egy szót is szóltunk volna s a történekről beszélve, annyira indulatosság nélkül mondotta el a mik történe, mintha más s nem is ő lett volna, a ki haragra gerjedt.“ De a mit atyánk szerénységből elhallgatott, az Isten világosságra hozta azt. Hogyan történe e dolgok? egy kissé előbből kezdve fel-tárom előttetek.

A mint atyánk a várost elhagyta és oly nagy és általános csüggetegségben hagyott hátra, ő még inkább szenvedett, mint mi, a kik a legnagyobb veszélyben voltunk. Utközben találkozott a megbizottakkal, kiket a császár a dolgok megvizsgálására küldött és a mikor tőlük küldetésükről értesült, előszámlálva mind azt a rosszat, mi a városon esett, a zavargásokat, lázadást, menekülést, ijedelmet, aggodalmat, veszélyt, megeredtek könnyei és megszaggatva érezte keblét; mert az atyákat mindig szomorúság fogja el, mikor a szenvedésben nem lehetnek gyermekeik oldala mellett. Így szenvedett ez oly gyöngéd atya is, sirt nemcsak azért, hogy velünk e szerenésétlenség esett, hanem azért is, hogy távol van tőlünk, kik a szerenésétlenséget szenvedtük; de ez a fájdalom is a mi üdvünkre szolgált. Mert miután a császár követeit értesítette, még inkább könnyezett, még buzgóbban könyörgött Istenhez, az éjszakákat álom nélkül töltve, folyton imádkozva, hogy az Isten segítse meg a várost szenvedésében, a császárt pedig szelidítse elhátározásában.

Mikor a nagy városba érkezett és a palotába ment, megállott a császártól távol, némán és sirva, fejét lehajtva, arcát eltakarva, mintha ő lenne a rendetlenség, a lázadás oka. Magatartása, tekintete, sóhajai által könnyörületre akarta őt indítani, mielőtt hozzá beszélne. Mert a vétkekek előtt csak egy út marad, hogy kegyelmet nyerjenek, az, hogy hallgassanak és védelmükre semmit ne mondjanak. Ő azt akarta, hogy először a

császár hangulatát megváltoztassa, haragját elűzze, indulatát lecsendesítse, hogy így készítse elő védőbeszédének útját; és úgy is lett. Mint Mózes, mikor a nép vétkezett, a hegyre ment és némán maradt, míg az Isten beszélt először, azt mondva: „Hadd hogy én cselekedjem és kiirtom e népet“, úgy tett atyánk. A császár őt sirva s fejét meghajtva látván, ő közeledett először és beszédéből kiértett, hogy atyánk könnye minő érzelmet keltett benne. Nem mutatott sem méltatlankodást, sem haragot, hanem szomorúságot; nem fölindulást, hanem nyugodtságot, vagy még inkább mély fájdalmat.

Meg fogjátok látni, hogy igazat beszélek, ha halljátok, hogy mit mondott. Nem azt mondotta: „Ah mit, te e gonosz, élni nem méltó emberek követeként jössz hozzám, e zendülők, e lázadók követeként, kik akárminő büntetést megérdemelnek!?“ Nem, nem így beszélt, beszéde jóindulattal és fenséggel teljes volt; elészámlálta jótéteményeit, melyekkel uralkodása ideje alatt elhalmozta a várost és mindeniknél utánna tette: „Ezt érdemelem-e én azért? Mily igaztalanul akartak rajtam boszút állni. Minő kicsiny vagy nagy dolgot vehetnek szememre, hogy ennyire megsértettek s nemesak engem, hanem azokat is, kik már halottak, eltávoztak a földről. Nem elégedtek meg, hogy haragjukat kiöntsék az élők ellen; azt hitték, hogy nem mutatnak elég bátorságot, ha nem gyalázzák meg azokat is, kik a sirban nyugosznak. Mi igazságtalanok voltunk irántuk, a mint ők hitték; de akkor is meg kellett volna kimélni a halottakat, kik irántuk nem követtek el semmi igazságtalanságot, kiknek nem lehet szemére vetni, mit nékem vetnek szememre. Nem elébb helyeztem-e e várost minden más városnál? Nem kedvesebb volt-e nekem, mint akár szülővárosom? Nem adtam-e szüntelenül tudtotokra azt az óhajomat, hogy városotokat látni vágyom, nem fogadtam-e azt mindenek színe előtt, hogy meglátogatom?“

Ekkor atyánk keserűn sóhajtvá és még inkább könnyezve, nem tartóztathatta magát vissza a beszédől, mert látta, hogy a császár védelme vétkünket csak növeli, hanem keble mélyéből szomorúan felsóhajtott és így kezdett beszélni:

„Oh császár, mi elismerjük a jóindulatot, melyet városunk iránt mutattál, nem tagadjuk azt; és sajnáljuk főleg, hogy az ördögök megirigyelték a tőled annyira kedvelt várost, hogy

hálátlanoknak látszottunk jóltevőnk iránt, hogy jóakaratu uralkodónkat felingereltük. Ha földig leromboltatod, ha felégetteted a várost, ha lakóseit kivégezteted, ha bármit téssz, a mit csak gondolni lehet, akkor sem lenne bosszúd vétkünknek megfelelő; megelőztünk, mi oly büntetést szenvedünk, mely rosszabb, mint ezer halál. Mert van-e keserőbb annál, mint mikor egy jóltevőt sértettünk meg, s az egész világ tudja ezt és a legnagyobb hálátlanságot hányja szemünkre? Ha barbárok özönlöttek volna el városunkat, falait lerombolták, házait felégették volna és lakóit elhurcolták volna fogságba, ez kisebb baj lenne. Miért? Azért, hogy te élvén és jóakaratednek annyi bizonyosságát adván, remélhetnők, hogy mind e rosszszak elmúlnak és hogy elébbi fényünket visszanyerjük s még fényesebb szabadság birtokába jutunk. De most, hogy jóindulatod tőlünk elfordult, jóságod, mely biztosabb volt reánk nézve, mint erős fal, kialudt, kinél keresünk a jövőben menedéket, kire tekintünk, miután édes jó urunkat, elnéző atyánkat magunkra megharagítottuk? A történt dolgok megbocsáthatlannak látszhatnak előtted, de nekik a legkinzőbb szenvedést kell kiállaniok; nem mernek szemébe nézni egy embernek is, nem nézhetik szabad szemmel a napot se, a szégyen miatt le kell sütni mindenütt szemüket, eltakarni nézésüket. Minden szabadságtól megfosztva, szerencsétlenebbek, mint a legutolsó rabszolga; a legnagyobb gyalázatot kell tűrniök, és a mikor rossz tetteiknek nagyságára, lázadásuk szégyenletes voltára gondolnak, eláll a léleketük; mert fel van ellenük háborodva a földnek minden lakója, a kiknek vádjai sokkal keserűbbek, mint annak a szemrehányásai, a kit megsértettek.

De hogyha te akarod, oh császár, a seb meggyógyúlhat, mind e rosszszakra van gyógyszer. Gyakran magán emberek közt a legnagyobb sértések nagy egyetértésnek lesznek alapja. E pontra érkezett a mi ügyünk is. Mikor Isten az embert teremtette és a paradicsomba helyezte és nagy boldogságot adott neki, az ördög ezt nem tudta elviselni, megírigyelte az embert és azt tette, hogy az ember elveszítse a boldogságot, mely neki adatott. De Isten nemcsak hogy nem hagyta el akkor, hanem a paradicsom ellenében megnyitotta néki a mennyet, megakarván mutatni ezzel jóságát az ember iránt és az ördögöt annál inkább megbüntette. Tégy te is így. Mindent elkövettek az

ördögök, hogy megfoszszák jóakarotodtól a várost, melyet annyira kedveltél. Most tudva ezt, állj rajtunk boszút, a mint tetszik, de ne foszsz meg régi barátságodtól. Sőt azt mondom, a mi neked csodálatosnak látszhatik, tanusíts városunk iránt még nagyobb kegyet, helyezd azt a neked kedves városok között az elsők közzé, ha meg akarod büntetni az ördögöket, a kik e gonoszságot művelték. Ha lerontatod, ha kiirtod, a föld színéről eltörölöd, csak azt teszed, a mit azok régóta óhajtanak; de ha haragoddal alább hagysz, ha megigéred, hogy a város iránt azt a jóindulatot tanusítod, mint azelőtt, halálos csapást mérsz reájuk és a legkegyetlenebb büntetéssel sujtod, megmutatván, hogy nem csupán hogy nem nyertek eselűkkel semmit, hanem minden másként történt, mint a hogy ők akarták. Igazságos, hogy így eselekedj, hogy könyörülj a városon, melyet az ördögök a te barátságod miatt irigyeltek meg. Mert hogyha nem szerrettél volna annyira, nem lettek volna oly féltékenyek reánk. Lehet, hogy a mit mondtam, előtted csodálatos, de mégis igaz: hogy miattad, rokonszenved miatt szenvedtük e rosszszakat. És ama szavak, melyeket igazolásodra mondtál, nem sokkal keserűbbek-e, mint égés és rom?

Azt mondd, oly sérelmet szenvedtél, a milyent egy elébbi uralkodó sem szenvedett. De ha akarod, oh legjobb, legbölcsebb és legkegyesebb császár, e sérelem fénylőbb és szebb koronát adhat neked, mint a milyen a császári korona. Mert e korona nemcsak a te erényednek bizonyítéka, hanem az ő bőkezűségének is jele, a ki azt adta; de azt a koronát, melyet neked a kegyesség fon, csak magadmagadnak és böleseségednek fogod köszönni: a világ nem fogja e drága köveket úgy bámulni, mint a hogy fogja dicsérni a harag feletti uralmat.

Ledöntötték szobraidat? még nagyszerűbbeket fogsz állítani. Ha megbocsátasz azoknak, a kik megsértettek, ha minden bosszúállásról lemondasz, nem érez vagy arany, vagy gyémántos szobrot emelnek a köztéren, hanem emelnek oly emléket, mely minden anyagnál beesebb, hol kegyességgel és jósággal felöltöztetve jelensz meg. Lelkében emel neked mindenki emléket, és annyi szobrod lesz, a hány ember a földön. Nemcsak mi, hanem utódaink és a kik ő utánnok jönnek is, hallani fogják e történelmet; s csodálni és szeretni fognak, mintha maguk fogadták volna jótéteményedet. És hogy nem hízalgés-

ből beszélek, hanem hogy az valóban így is lesz, egy régi történetet mondok el, mely arra tanít, hogy hadsergek, fegyverek, gazdagság, alattvalók sokasága nem adnak oly fényt a császároknak, mint a lélek jósága és bölcsesége.

A boldogúlt Konstantinosról beszélnek, hogy egyszer a mikor képét megkövezték, és őt sokan arra biztatták, hogy büntesse meg a tetteseket és álljon boszút azért, hogy arcát megsebeztek, kezével homlokát végig simítva és kedvesen mosolyogva, így felelt: „Nem veszem észre, hogy megsebeztek volna, sem fejem, sem arcom nincs megsértve“.

Azt mondják, hogy e feleletre tanácsosai elpirúltak, s megzégyenyülve elálltak a rossz tanácstól. Azt a mondást még ma is tiszteletben tartják, az idő se nem gyöngítette, sem el nem törülte e bölcseség emlékezetét.

Mely diadaljelvény lenne annál fénylőbb? Konstantinos sok várost alapított, sok barbárt legyőzött, de mindezek elfeledve, míg ama felelete hangzik mind e mai napig és azt ismerni fogják utódaink és a kik ő utánok jönnek is. És a mi esodálatra méltó, nemesak az, hogy ismerni fogják, hanem hogy a kik újra mondják és a kik hallgatják, dicsérettel és áldással kísérik. Senki, a ki hallja, nem tarthatja vissza magát, hanem fölkiált és dicséri őt, a ki azt mondta és ezer jót kíván a távozottnak. Hogyha ily dicsőséget nyert az embereknél, mily koronát érdemel ki a jóságos Istennél?!

De szükséges-e Konstantinost és más példát idéznem, mikor reád és a te szép cselekedeteidre hivatkozhatom? Emlékszel, mikor nem rég ugyanez ünnep szakában te egy levelet bocsátottál ki, melyben megrendelted, hogy a foglyokat ereszték szabadon és vétkeikre adjanak kegyelmet, és mintha ez nem lett volna elég arra, hogy jóságodat bizonyítsa, levedben azt mondottad: „Hogy nem hívhatom, hogy nem kelthetem ki a sirból a halottakat, hogy nem hozhatom vissza a jelen életre!“ Emlékezz most e szavakra. Im itt a pillanat visszahívni a halottakat, felkelteni a sirból és visszaadni az életnek. Mert e szerencsétlenek már halottak, sőt mielőtt ítéleted kimondanád, az egész város a pokol kapujánál áll. Emeld ki hát sirjából; teheted azt pénz nélkül, késsedelem, fáradság nélkül; csak egy szót kell hogy szólj, hogy a várost kihozod a sötétségből, a melybe vettetett. Oh tedd, hogy a város neveztesse oly néven, mely a te ke-

gyességedet hirdeti; mert nem fog több hálával viseltetni első alapítója iránt, mint te irántad, a kinek szava megmenti. A ki létre hívta, elhagyta e földet, míg te föl fogod emelni a várost, azt a nagy és hatalmas várost, mely a hosszú jó lét után egyszerre a mélységbe taszított. Ha ellenség foglalta volna el, ha a barbárok ütöttek volna rája és te megszabadítanád, ez is esodálatos volna, de nem annyira, mint az, hogyha most megkíméled. Mert sok császár és sokszor mivelte az első dolgot, de az utóbbit csak te, egyedül csak te mivelnéd és először és minden várakozáson felül. Védeni az alattvalokat, ebben semmi esodálatos, semmi rendkívüli nincs, ez mindennap előforduló dolog; de oly nagy és olyan sértést szenvedve megfélemezni a haragot, ez az emberi természetet felülmúlja.

Gondolj arra, hogy most nem csupán a város sorsára kell határoznod, hanem saját dicsőségedre, s még inkább az egész kereszténységre nézve is. A zsidók, a pogányok, az egész világ, maguk a barbárok is — mert ők is tudják e dolgokat — szemüket mind rád függesztik, várják, hogy minő ítélet mondasz. Ha szelidet és jóságosat, dicsérni fognak téged és dicsőíteni az Istent és egymás közt azt fogják mondani: „Oh mily hatalmas van a kereszténységnek! viszzatartja, megfélemezi azt az embert, kihez nincs hasonló méltóságra a földön, ki ura annak, hogy mindent leromboljon, mindent elpusztítson; megfélemezi, arra tanítja, hogy mérsékletet, hogy bölcseséget tanúsítson, a milyent egy magán ember sem tanúsítna. A keresztények Istene valóban nagy, az embereket angyalokká változtatja és minden természeti szükségességen felülemeli.

Ne fogjon el fölösleges félelem; ne hallgass azokra, a kik azt mondják, hogy más városok kevésbé lesznek ezután engedelmesek, hogy tekintélyedet megvetik, ha Antiochiát meg nem bünteted. Hogyha néked nem volna hatalmad arra, hogy őket megbüntesd, hogyha a vétkesek diadalmaskodhatnának erőszakkal feletted, hogyha hatalmuk a tieddel egyenlő volna, akkor talán lenne értelme aggodalmadnak; de a mikor meg vannak rémülve s az ijedtségtől csaknem halottak, mikor az én személyemben lábaidhoz borúlnak, mikor mindennap várják, hogy a mélység nyilik meg előttük, mikor égre tekintve Istenhez közös imákat küldenek, könyörgésükkel hozzám esatlakoznak, hogy küldetésemben az Isten megsegítsen: avagy nem fölösle-

ges-e a félelem? Ha azt a rendeletet adnád, hogy őket kiírt-sák, nem szenvednének annyit, mennyit most folytonosan félelemben élve, egész nap remegve szenvednek: jön az est és nem tudják, hogy fogják-e a reggelt látni, felvirrad és nem bizonyosok, hogy meg fogják-e az estét érni. Hányan esnek a vadállatok martalékaúll, míg a pusztát keresik és menekülnek félre való helyekre, s nem csupán férfiak, hanem gyermekek s szabad és magasrangú nők, kik napokon és éjeken keresztül üregekbe, barlangokba rejtőzködnek! Egy új fajtájú fogság kerítette hatalmába a várost. Épületei és erősségei állanak, de azért szerencsétlenebb, mint felgyújtott városok; egy barbár se ütött be, egy ellenség sincs benne, de lakói azért nyugtalanabbúl érzik magukat, mint elzárt foglyok; még a falevél rezgésére is futva menekülnek. Minden nép tudja ezt és ha lerombolva látnák e várost, ez nem lenne rájuk nézve oly erős lezcke, mint mostani szerencsétlenségének hallása. Ne hídd azt hát, hogy más városok kevésbé lesznek engedelmesek. Hogyha a más városokat lerombolnád, ez kevésbé lenne rájuk tanulságosabb, mint a bizonytalan jövő várása, mely lezcke üdvösebb, mint akárminő kemény büntetés.

De ne tartsd hosszason a várost e nyomorult állapotban, hanem engedd, hogy végre lélegzeljen. Büntetni az alattvalókat, vétkekért bosszút állani könnyü, nem nehéz; de megkímélni azokat, a kik sértettek, megbocsátani azoknak, kik megbocsát-hatlan vétket követtek el, azt egy ember alig tudja tenni, még kettő együtt is alig, főleg a mikor a császár az, a kit sértettek. Nem nehéz egy várost félelem által féken tartani; de megnyerni mindenkinek szeretetét, rokonszenvet kelteni minden alattvalódban császárságod iránt, odavezetni, hogy imádkozzanak nemcsak közösen, hanem egyenként is dicsőségedért, ez nehéz. Ha valaki sok kincset költene, ha hadsergeket hozna mozgásba, ha a mit csak lehet, mindent megtenne, nehezen tudná mégis megnyerni annyi embernek rokonszenvét; de te megnyerheted könnyen, fáradság nélkül; a kik jótéteményeidet fogadják és a kik hallják, egyformán jóindulatot fognak érezni irántad. Mily kincset nem adnál, mennyi fáradságot nem áldoznál azért, hogy egyszerre megnyerd az egész világot, tiszteletet kelts azokban, a kik élnek és azokban, a kik ezután születnek, hogy reád annyi jót kívánjanak, mint saját gyermekeiknek?! És hogy ha ilyen

a jutalmad az emberek részéről, gondolj arra, hogy mily jutalmat fogsz nyerni Istentől, nemcsak a te nemes cselekedetért, hanem azokért is, melyeket jövőben a te példád után tesznek.

Mert hogy ha valaha ilyen dolgok ismétlődnének — a mit nem óhajtok — és a megsértett uralkodók bosszút akarnának állani a sérelemért, a te kegyességed, mérsékleted nagy leczke hathatós buzdítás lesz rájuk nézve; pirulni és szégyenkezni fognának, hogyha a mikor ilyen példa áll előttük, azon alól maradnak. Te mestere léssz a jövődő uralkodóknak és felül fogsz állni rajtuk még akkor is, hogyha ugyanazon bölcseségnek a legmagasabb fokára emelkednek is. Mert nem ugyanaz a dolog ily jóságra az első példát adni, vagy pedig a szemünk előtt való példa nemességét követni. Azért bárminő emberséget, bárminő kegyességet tanusitnak is utódaid, neked részed lesz az ő jutalmukban is; mert a ki ültette a fát, annak kell tulajdonítani a gyümölcsöt is. A te kegyességed jutalmát senki nem oszthatja meg veled, az egyedül a te érdemed; de ha jövőben mások ugyanazt a kegyességet mivelik, egyenlően osztozol velük a dicsőségből, ugyanazt a részt nyered, mit a mester tanítványai sikeréből. És ha senki se is követné példádat, nevednek dicsérete és áldása nemzedékeken keresztül akkor is mind növekedni fog.

Gondolj arra, mily szép dolog lesz, hogy az utódok halálni fogják, hogy a mikor egy nagy város megérdemelte a büntetést és bosszút, mikor mindeneket félelem fogott el, mikor hadvezérek, kormányzók és bírók nem merészeltek e szerencsétlenekért egy szót is szólni, egy öreg ember, Isten papságával felruházva hozzád jön és őt, kinek a hatalom adatott, csupán megjelenése és magaviselete által megindítja és az uralkodó Isten törvényeit tisztelve, megadja neki azt, mit senki más alattvalójának meg nem adott volna. Mert, oh császár, a város nem közönséges tiszteletet tanusított irántad abban, hogy e követségbe engemet küldött; ezzel a legnagyobb és legszebb bizonyosságát adta annak, hogy te az Isten papjait, az ő gyöngöségeik mellett is, inkább becsüled, mint az alattad levő egész birodalom. De nem csupán a város lakói részéről küldtettem, hanem őket megelőzve, az angyalok közös ura küldött engem, hogy a te jóságos és kegyes lelkednek e szavakat mondjam: „Hogyha megbocsátjátok az embereknek az ő vétkeiket, megbocsátja nektek is a ti mennyei

Atyátok“. Gondolj hát arra a napra, a melyen számot kell adni cselekedeteinkről; gondolj arra, hogyha te valami vétket követél el, eltörülheted fáradtság nélkül az ítélet által, melyet most kimondasz.

Mások, a mikor követségbe mennek, aranyat, ezüstöt visznek és hasonló ajándékokat; én a te trónod elé a szent törvénynyel jöttem és minden ajándék helyett ezt nyujtom át neked és azt kérem, hogy kövesd Mesteredet, ki bár minden nap megsértjük őt, nem szünik meg abban, hogy azokat a jótéteményeket, a melyek tőle jönnek ránk, mindnyájunkra kiáraszsa. Ne szégyenítsd meg reményeinket s ígéreteinket ne utasítsd vissza. Azt is megmondom neked és másoknak is: hogyha hajlandó vagy arra, hogy kibékülj a várossal, hogy jóindulatodba visszafogadd, hogy jogos haragoddal felhagyj: teljes bizalommal térek vissza; de hogyha szivedből száműzöd Antiochiát, nemcsak hogy nem térek oda vissza, nemcsak hogy földjét nem fogom soha újra látni, de megtagadom örökre és más városnak leszek lakója. Nem fogom hazámnak tekinteni többé azt a várost, a melylyel te, az emberek közt a legjobb és legkegyelmesebb, nem akartál kibékülni és békét kötni.

Ezek és a miket azután mondott, annyira megindították a császárt, hogy vele is ugyanaz történt, a mi régen Józseffel. József, a mikor testvéreit látta, csaknem sirásra fakadt, de hogy nehogy felfedezzék megindultságát, elrejtette; éppen így a császár is valóban sirni akart, de könnyeit viszzatartotta azok miatt, a kik a palotában jelen voltak. Mindazonáltal végig nem tudta érzelmeit elrejtteni, akaratlanul is elárulta magát. A beszéd után, melyet hallott, nem volt szükség hosszú beszédre, hanem csak egy szót mondott, mi nagyobb fényt vet rá, mint gyémántos fényes koronája: „Oh, hát oly csodálatos, oly nagy dolog-e, ha mi elhallgattatjuk haragunkat azok iránt, a kik sértettek, a kik emberek, a mint magunk is azok vagyunk? Ha a föld ura, a világra jöve, értünk magát szolgává téve és azoktól keresztre feszítve, kik jótéteményeit élvezték, az Atyához imádkozott érettük, a kik keresztre feszítették és azt mondotta: „Bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit cselekesznek“ — mi van abban csodálatos, ha mi megbocsátunk a szolgaságban társainknak?“

És hogy őszinték voltak e szavak, mutatják azok a dol-

gok, a mik azután következtek, mutatja különösen az, hogy a mikor atyánk ott akart maradni, hogy vele ünnepelje az ünnepet, ő azt mondta, hogy siessen haza, menjen polgártársaihoz. „Tudom, mondotta, hogy az ő lelkük most nyugtalan, hogy a szerenésatlenség megviselte: menj és vigasztald őket. Ha látják az ő kormányosukat, nem fognak emlékezni a mult zivatarára, hanem eltörlik az emlékét ama szomorú dolgoknak.“ És a mikor atyánk azt sürgette és kérte, hogy a császár küldje a saját fiát, hogy ezzel félreérthetetlenül mutatná meg, hogy szívéből száműzött minden haragot, ő így szólt: „Könyörögjétek, hogy az akadályok elháríttassanak, a háboruszkodás megszűnjék¹ és én magam fogok elmenni.“ Lehetne-e lélek ennél kegyelmesebb? A pogányok hát szégyenljék magukat, vagy inkább ne szégyenljék, de okuljanak; hagyják el vétkeiket s jőjjenek a kereszténység hatalmához és tanulják meg a császártól és atyánktól a mi törvényünk bölcsességét.

A kegyes császár nem érte be ezzel; hanem mikor atyánk a várost elhagyta és átszelte a tengert, nyugtalankodván, gyors követeket küldött, nehogy véletlenül időt veszítsen s az ünnepet más helyt ünnepelve, megfoszsza a teljes örömtől a várost. Mely gyöngéd atya tanusít ily gondosságot azok iránt, a kik őt megsértették? — De nem hagyhatom el, hogy egy más igaznak is a dicséretére ne szóljak.² Miután elvégezte atyánk e dolgokat, nem törte magát, mint tette volna egy más, ki dicsőségére féltékeny, hogy maga hozza a levelet, a melynek a mi szomorúságunkat el kellett oszlatni; mivel lassan jött, azt akarta, hogy egy gyors lovas előre érkezzék, és adja hírül a városnak az örömdetes ujságot, hogy visszatérésének késedelme ne hoszszabítsa lehangoltságunkat. Neki csak egy dologra volt gondja csupán, nem arra, hogy maga-maga hozza a jó és örömteljes hírt, hanem hogy városunk minél hamarább szabadon lélegzeljen.

Ti koszorúkkal diszitettétek fel ekkor a piacot, fáklyákat gyújtottatok, a házak elé lombsátorokat vontatok, ünnepeltetek úgy, mintha Antiochia újra alapított volna. Ünnepeljétek mindig a jövőben is, de másképpen; ékesítsétek fel magatokat

¹ Theodosiosnak ekkor háboruja volt a Makedoniába és Thrakiába betört barbárokkal.

² Flabiánoséra.

nem virágokkal, de az erény koszorújával; gyűjtsatok fáklyát lelketekben, a jó munkák fáklyáját és örvendeztetek szellemi örömmel. Ne szünjünk meg soha e dolgokért, a melyek lettek, hálát adni Istennek; ne szünjünk meg mély háládatossággal adózni nemcsak azért, hogy a veszélyt megszüntette, hanem azért is, hogy megengedte, hogy az megtörténjék, mert e két dologgal ékesítette meg városunkat. Beszéljétek el mindezeket, mint a próféta mondja, a ti fiaitoknak, hogy az ő fiaik beszéljék az ő fiaiknak és ezek a következő nemzedékeknek, hogy mindazok, kik a világ végéig jöni fognak, ismerjék Istennek ama jóságát, melyet e városnak részül juttatott s mondjanak minket boldogoknak, a kik ilyen kegyelmet élveztünk és csodálják a mi urunkat, ki a szerencsétlen, lesújtott várost fölemelte... és mindabból, a mik történtek, merítsenek maguknak buzdítást a bölcseségre. Így a mi dolgainknak az ismerete nemcsak reánk nézve lesz hasznos, hogyha folyton emlékezetünkben tartjuk, hanem azokra nézve is, a kik mi utánunk következnek. Mindezeknek a dolgoknak utángondolva és nemcsak a rossz eltávolítását, hanem a rossz megengedését is nézve, adjunk hálát a jóságos Istennek, hogy a szent iratokból és a velünk történetekből megtanultuk, hogy ő a dolgokat mindig a mi javunkra igazgatja azzal a jósággal, mely az ő sajátja és vajha mi örvendzők erre gondolva, törekednénk megnyerni a mennyeknek országát is a mi urunk, a Jézus Krisztus szerint, a kié a dicsőség és hatalom, most és mindörökké. Ámen.

Ford.

PÉTERFI DÉNES.

Tanítsd imádkozni...

Mennyi küzdelemmel jár az élet útja,
Mig azt a halandó harezolva befutja.
Ellenünk a világ, emberek, elemek
S a saját bensőnkben duló szenvedélyek.
Fegyverünk okosság, paizsunk csak a hit,
E kettő bizonynyal győzelemre segít.
Oh az imádságnak
Nagy hasznát vehetni:
Tanítsd gyermekedet
Anyá imádkozni.

Itt sivatag puszta, ott a nyomor, inség,
Villámos felhőkkel csattog a magas ég.
Eltévedt vándorként ezéltalanul bolygunk,
Kétségbeesetten már-már összerogyunk ;
De ha hitünk erős: velünk a jó Isten,
Hogy minden bajunkon keresztül segítsen ...
Oh az imádságnak
Nagy hasznát vehetni:
Tanítsd gyermekedet
Anyá imádkozni!

Önzés, marakodás hitvány kenezok felett
A létel küzdelme, a bünbe merültnek.
Marezangolják, tépik szívünket, lelkünket,
Félre magyarázzák legnemesbb tettiünket.
A mit *mi* vetettünk: buzánk *más* aratja,
Érdem koszorunkat méltatlan ragadja.
Oh az imádságnak
Nagy hasznát vehetni:
Tanítsd gyermekedet
Anyá imádkozni.